

Vámszer Géza

CSÍK VÁRMEGYE TELEPÜLÉSTÖRTÉNETE

Helytörténeti adatok

Jegyzetekkel ellátta Szócs János



Pallas-Akadémia
Csíkszereda, 2007

30. Csíkborzsova (Bársava)

1850-ben 505 lakosa, 1930-ban 995 lakosa volt.

1. Az 1332-34-es pápai jegyzékben még nem szerepel, de mivel az 1567-es regestrumban „Borsowa” néven 28 kapuval van bejegyezve, ekkor már nagy lélekszámú község lehetett.

Csikdelne és Csíkszentmiklós között fekszik, az egyik domb hajlatában, azaz egy üstszerű mélyedésben, síkságon. Ez Csikban szokatlan dolog, mert a legtöbb csiki település a hegyköszorúk lábainál, a dombok tövében fekszik. Lehet, hogy száraz, a nagy vizektől távoli helye miatt választották, de az is lehet, hogy azért húzódtak ide, mert a dombok és azokon az erdők a települést jól eltakarták az ellenség szeme elől.

Sokan a nevet szláv eredetűnek tartják (Borzava), mert az ószláv nyelvben a „bor” szó fenyőt, a „zava” pedig falut jelent s így magyarul „Fenyőfalva”-t. Mások az ősi magyar családnevtől, a „Bors”-tól származtatják (Balogh Lajos).

2. Ez alig egyezer lelket számláló község csak két tizesből, azaz „szeg”-ből áll: a) *Felszeg* és b) *Alszeg*.

Az „utca” elnevezést nem használják, csak a „tizes”-t és a „szer”-t, ami Borzsován kisebb falurészt, tkp. utcát jelent és megkülönböztetésül az ott - többségben - lakó családokról nevezik el. Ilyen értelemben a két nagy tizesen belül hat kisebb tizeset, azaz szert különböztetnek meg: *Erősök tizese* (vagy) *szere*, *Baloghok tizese*, *Demeterek tizese*, *Gerébek tizese*, *Kovácsok tizese* és a *Sárigok tizese* vagy *szere*.

Sok utcában, azaz szerben van közös kút, amelyeket szintén az ott lakó családokról neveztek el, s ma is így használják, például *Erősök kútja*, *Baloghok* - vagy *Kanukák (?) kútja* és van egy *Csorgó* nevezetű kút is.

A malmokat is, amelyek a Szépvíz pataka mellett vannak és a módosabb gazdák tulajdona volt, a családok után nevezték el, például *Sárigok malma*, *Tamások m.*, *Kovácsok m.*, *Erősök m.* stb. Ma már csak két ilyen vízimalom működik: a *Tamásoké* és a *Kovácsoké* (vagy németesen a *Hammeréké*).

3. A *Szépvíz pataka* a község Alszeg tizesének a szélén folyik el.

4. A falurészek teljesen össze vannak egymással növe.

5. A községről dr. *Csíkborzsovai Balogh Lajos* (ügyvéd) írt egy 37 lapos könyvecskét. Címe: *Csíkborzsova monográfiája*, Kolozsvár, 1942. (E munkáját 1933-ban kezdte el írni és 1940-ben fejezte be.)

6. Elpusztult falurészeiről nem tudnak. Az ősi település is a mainak a helyén lehetett, mert az őstelepülésnek megfelelően ma is jól kivehető, hogy melyik

család hol telepedett le először. A később bevándorolt családok csak a régiék mellé telepedhettek le.

Bár van a Szentmiklós és Borzsova patakai között fekvő dombháton, a *Kágyóskő farka* és a *Demeterné kertje* közötti területen régi épülethelyeknek nyoma, nagyobb település itt nehezen képzelhető el, mert nincsen vize, csak egy borvízforrás, ami állatok itatására nem alkalmas. Lehet, hogy csak veszély esetén menekültek – rövidebb időre – erre a helyre. Általában, szinte mindegyik csiki községnek volt a hegyek között, az erdőben olyan bevált helye, ahová ellenséges betörések, portyázó csapatok végigvonulása idején, állataikkal együtt hirtelen, rövidebb időre felmenekültek, elrejtőztek.

7. Balogh Lajos a borzsovai falumonográfiájában a következőket írja: „Körülbelül 400–500 évvel ezelőtt, mikor székközpont sem volt, a jelenlegi delnei Szent János-templom felső felénél, ahol valószínűleg a tatárok által elpusztított »Szentjánosfalva« (eddig Tordafalvának írtam, a delnieiek ismerete szerint) állott, egy térség volt, mely Csíkszék vásárainak egyik helyéül szolgált. Felcsík felől ezen helyet a Borzsova alatt elvezető úton lehetett csak megközelíteni, és innen ered ezen útnak a »vásárút« elnevezése. Itt gyűlt össze Felcsík népe, nemcsak állatvásáraitra, hanem sokadalmaira is.” [Sz. J.: Balogh Lajos a Borzsováról szóló monográfia szerzője beszél a Vásár útról, a Szent János-templom és a Borzsova közötti Vásárkapu nevű helyről. A Vásárkapu nevű helyen tartották, Csíkszereda alapítását megelőzően a felcsíki vásárokat, vásárnapokat.]

A községen kívül két út is vezetett el a régi időkben. Az egyik Rákos felől jött és Somlyóra, a szék központjába vezetett. A másik út Csicsóból vezet fel, észak felé Szépvízre. Ezt ma is *Nagy útnak* hívják. A delnei Szt. János-templomon kívüli, borzsovai útrészt, a mellette levő szántóterületekkel együtt *Vásárkapu*-nak nevezték s ma is ez a neve. Mindkét út mint mezői út, ma is megvan, de nem Borzsován vezet keresztül, hanem csak 400–800 méterre tőle.

Balogh Lajos még a következő, településtörténeti szempontból érdekes megállapításokat írja: „Borzsova csak azóta eldugott falu, amióta az állami műút Delne felett, a dombháton, a múlt század 80-as éveiben elkészült, eladdig azonban Borzsova is be volt szorosan kapcsolódva a moldvai és krími tatárok székelvényforgalmába.” Majd így folytatja: „Határszéli hely lévén az egész szék, az ellenség betörésének és dúlásának állandóan ki volt téve. Ez különben a török hódoltságunk Moldva területére való kiterjesztése után vált gyakorivá.”

Ezért „az órálló helyek elhelyezése a keleti határvonalat mutatja. Az Uz völgyében a Baska-havas alatt, az Uz és Veres-víz összefolyásánál kezdődött, onnan átnyúlt a Sajt-havas és Sóvető havasa tetején a Csobányos völgyére, a Solyomtár nevű hegyre. Csügés szádáig, tovább észak felé átlépett a Tatáros völgyére és itt Apa havasa gerincvonalán haladt Bálint sorkáig. Ettől északra, a felecsiki községek és a gyergyóiak tettek szolgálatot.”

8. Borzsova sokáig Szentmiklósnak volt a leányegyháza. [Sz. J.: Borzsova nemcsak volt, hanem mindmáig a csíkszentmiklósi egyházközség része, filiája.] Egri család épített valamikor egy fakápolnát a községnek, amelyet Szent József tiszteletére szenteltek. Később, 1794-ben „szilárd anyagból” megépítették a ma is álló kis templomot, amelyet 1821-ben kibővítettek és 1842-ben kis toronnyal is díszítették. Az egész templomocsk a barokk stílusnak legegyszerűbb készítménye. Dombon fekszik és egy egyszerű deszkakerítés veszi körül. A cinterem bejárata fából van. Mivel a templom nem nagy befogadóképességű, déli oldalához egy külső szőszéket építettek. Elszaporodván a lakosság, nagyobb templomra volt szükség s azt 1930 körül vörös téglából fel is építették, de a közbejött második világháború miatt befejezni nem tudták.

Különösebb kúriaépület nincs a községben.

Mint érdekességet idejegyzem: az „esztenabíró” Borzsován ma is „tízeshíró”-nak hívják, a tavasz tájt elárverezett friss sajtot „tízeshíró”-nak nevezik. Ez azt bizonyítja, hogy a két tízeshől álló községnek két juhnyája volt, az egyik Felszegé, a másik Alszegé és így igazolódik be a tízes szervezet gazdasági jelentősége.

Adatközlőim voltak: Erőss Dénes gazdálkodó és dr. Erőss Péter csíkszeredai ügyvéd.